

LBRIS

We know
books

Director editorial: Răzvan BUCUROIU

Tehnoredactare: Adina GOGA

DTP & Coperta: Arhid. Alin GOGA

ISBN 978-630-6562-30-5

Descrierea CIP poate fi consultată
pe site-ul Bibliotecii Naționale a României.

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii Lumea Credenței.
Reproducerea, copierea, preluarea oricărui material fără acordul
scris al autorilor sunt interzise și supuse Legii pentru drepturile
de autor și drepturi conexe.

dimineți

cu

**Părintele
Stăniloae**

convorbiri realizate de

**Sorin
DUMITRESCU**

ediție îngrijită de

Răzvan BUCUROIU

LUMEA CREDINȚEI
EDITURA ANASTASIA

București | 2025

Cuprins

Răzvan Bucuroiu, <i>7 dimineți din veșnicie</i>	7
luni / 30 martie / '92	9
marți / 31 martie / '92	45
miercuri / 1 aprilie / '92	85
joi / 2 aprilie / '92	115
vineri / 3 aprilie / '92	155
sâmbătă / 4 aprilie / '92	185
duminică / 5 aprilie / '92	225
Și a fost ziua a opta... ..	257
Spiritualitatea integrată	289
Epilog	299

Nota editurii: volumul de față reproduce varianta inițială, asupra căreia s-au aplicat tacit câteva mici îndreptări de ordin stilistic. Întocmai ca originalul, ediția de față păstrează – la dorința autorilor – duhul colocvial și atmosfera dialogului, așa cum s-a derulat el în acele zile de neuitat.

7 dimineți din veșnicie

La 10 septembrie 1992 se lansa cu mare fast, în grădina schitului Darvari din București, o carte „iconică”: *7 dimineți cu părintele Stăniloae*, un volum de convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu, îngrijit de subsemnatul.

A fost meritul gândirii ecleziale a lui Sorin Dumitrescu și flerului său de editor de calibru să-l provoace pe părintele Dumitru Stăniloae – aureolat deja cu nimbul de cel mai mare teolog al secolului XX – la un dialog-fluviu care s-a întins pe durata unei săptămâni, și la care am luat parte nemijlocit în micul apartament din strada Cernica. Două personalități ale vieții creștine, două expresii ale aceluiași aluat duhovnicesc, două forme de căutare asiduă a răspunsului esențial prin întrebarea bine formulată...

Cartea s-a constituit rapid într-un uriaș succes, căci era pentru prima oară când „marele Stăniloae” putea fi citit de (aproape) oricine. Iar acum, la 33 de ani distanță, când *Părintele* este declarat Sfânt, iar *Sorin* a trecut și el pragul fericitei veșnicii, m-am gândit că acest gest de restituire livrescă este cel mai nobil omagiu care poate fi adus memoriei și lucrării celor doi, uniți acum de nădejdea învierii.

Mulțumiri se cuvine să aduc Anastasiei Dumitrescu pentru modul delicat în care a dat curs acestui demers editorial și duhovnicesc, deopotrivă.

Răzvan Bucuroiu (Septembrie 2025)

30 martie/92 - 3 aprilie/92

luni/30 martie/92
(sf. Ioan Scărarul)

Sorin Dumitrescu – Părinte, vi s-a arătat vreodată, de-a lungul anilor, îngerul?

Părintele Dumitru Stăniloae – Nu, niciodată. Alaltăieri seară, în ultima repriză a somnului, am avut un vis nemaipomenit. Parcă era Iisus; tânăr, blând, dulce, plăcut. Și mai era parcă cineva. Era atâta dulceață în El, încât m-am trezit așa de fericit... Aievea însă niciodată nu L-am întâlnit.

S.D. – În visul de care spuneți, Iisus a fost Cel care v-a apărut în chip de înger sau era chiar un înger?

Pr. D.S. – Era un tânăr de-o frumusețe nemaipomenită și de o apropiere sufletească cum nu am mai văzut. Mi-a făcut atâta bucurie întâlnirea aceasta, încât m-am sculat fericit. Dar înger n-am văzut nici în vis, nici în realitate.

S.D. – Și totuși insist: dincolo de percepția intelectuală și dincolo de cunoașterea teologică, ați intuit, totuși, vreodată prezența sesizantă, nemijlocită a îngerului? Nu numaidecât ca un fapt vizibil, ci măcar ca o sugestie mentală.

Pr. D.S. – Trebuie să vă spun că eu am fost preocupat neîncetat de Iisus Hristos și totdeauna m-am

gândit numai la El. Nu la înger m-am gândit, ci numai la Iisus, care e atât de aproape de noi. Mitropolitul Nicolae Bălan, care m-a numit profesor la 26 de ani la Academia Teologică, îmi spunea că el a adus în Biserică predica despre Hristos. Știți că înainte preoții predicau despre creșterea vitelor, despre creșterea copiilor; erau învățătorii gospodăroși ai poporului. Dar nu-ți spuneau prea multe despre conținutul lui Hristos. Ceva cam în stilul în care vorbesc oamenii, de pildă prin Germania, sau cei din Oastea Domnului etc., care spun că Hristos e bun, că Hristos e blând, că Hristos e apropiat de noi... etc.

S.D. – În bine cunoscutul limbaj de lemn pietist.

Pr. D.S. – Exact. Și eu am preluat ideea aceasta urmărind, înainte de toate, ce înseamnă Iisus pentru noi. Am scris atunci o carte – „Iisus Hristos sau restaurarea omului” – în care am căutat să văd un conținut în faptul că Dumnezeu se face om; adică taina prin care umanitatea este în stare să-L exprime pe Dumnezeu. Căci bunul Dumnezeu, pentru noi, este în stare să se facă ipostas, sau o persoană a firii omenești. Folosindu-mă și de literatura apuseană – germană și franceză – am concentrat tema mai ales în jurul faptului că Iisus poate folosi cuvântul omenesc „eu”, cuvânt cuvântător, cuvânt personal. Am înțeles că între cuvânt și persoană nu e separație și am dezvoltat în acea carte tema unui Iisus care ne vine direct prin cuvânt.

S.D. – Mi se pare impresionantă pledoaria dvs. despre contactul nemijlocit cu Hristos. Dar când spuneți contact direct, considerați că, într-un fel, ceilalți intercesori – spre exemplu îngerii sau Maica Domnului – au o importanță mai mică, sau pot fi evitați, sau poate chiar nu sunt absolut necesari.

Pr. D.S. – Eu am făcut mai mult distincția aceasta între cuvântul lui Dumnezeu, care vorbea sufletului prorocilor din Vechiul Testament, și momentul Noului Testament, când Cuvântul S-a făcut trup – S-a arătat direct. Prorocii simțeau cuvântul lui Dumnezeu în ei înșiși. Ceilalți oameni ascultau cuvântul lui Dumnezeu spus prin proroci, fără să fi văzut pe Fiul lui Dumnezeu folosind cuvântul într-un dialog direct cu ei. Și asta este marea deosebire dintre revelația din Vechiul Testament și cea din Noul Testament.

S.D. – Să înțeleg că prezența mai adumbrită a îngerilor în Noul Testament se datorează întrupării?

Pr. D.S. – Da. Se și spune, de altfel, că Vechiul Testament a fost o revelație prin îngeri. Pe când în Noul Testament a venit direct Iisus Hristos. Și prin El, gura omenească a devenit gura lui Dumnezeu Cuvântul, ochii omenești au devenit ochi ai lui Dumnezeu Cuvântul. El vorbea direct cu Apostolii. Nu pot spune că noi trăim ceea ce au trăit Apostolii, dar avem în toate cuvintele din Evanghelie cuvintele

Lui personale, concrete în formă omenească. A venit, S-a făcut om, a vorbit ca un om, fără ca El să înceteze să fie Dumnezeu. El a trecut peste îngerii – ca dovadă că atunci când S-a înălțat la Cer, îngerii s-au mirat: „Da’ cine e?”, „Deschideți porțile să intre împăratul măririi!” „Cine e împăratul măririi?” Ei se mirau cum de a putut Dumnezeu să se facă om.

S.D. – Scena, de obicei, este figurată pe cupolă, deasupra naosului: în înalt se află Pantocratorul, după ce a străbătut autoritar nivelele îngeresti – heruvimi, serafimi etc. Aceștia rămân stupefiați contemplând un om ce se înalță vertiginos, depășindu-i. Jean Danielou are un text extraordinar despre tema aceasta. Vă întreb: Arhanghelul Gavriil, la Bunavestire, desigur că știa cu cine stă de vorbă, dovadă că se pleacă în fața Mariei și o informează asupra unei propuneri. Deci, comparând momentul Bunavestiri cu cel al înălțării, s-ar zice că uneori îngerii sunt avertizați despre petrecerea unor fapte, și alteori nu?

Pr. D.S. – În cazul înălțării, probabil că ei totuși știu ceva, însă nu pot să-și închipuie în mod concret cum ar putea arăta Fiul lui Dumnezeu făcut om.

S.D. – Adică sunt înștiințați asupra întrupării, dar nu-și pot imagina cum se va realiza ea...

Pr. D.S. – Cum poate această ființă, care este mai prejos de ei, să se bucure de atâta atenție din partea lui

Dumnezeu, încât Acesta să vină și să Se facă om? Ei se miră: „Cine este Acesta – Împăratul măririi?” „Este Domnul Cel tare în războaie, Domnul Cel preamărit! Acesta este!” Atunci deschid porțile și Iisus urcă dincolo de ei, ca om. Și Se așază de-a dreapta Tatălui, ca om. Deci, îngerii rămân mai prejos. Când a coborât, a coborât mai prejos decât îngerii, dar acum urcă cu omul mai presus de ei.

S.D. – Extraordinar! Dar putem spune, în acest caz, că în afară de coborârea lui Hristos, deci în afară de smerenia celei de-a doua Persoane a Treimii, pentru om cea mai apropiată entitate duhovnicească o constituie îngerii?

Pr. D.S. – Eu cred că îngerii sunt în jurul lui Iisus, mai ales după ce S-a înălțat El la Cer. Dar erau și înainte. Când a flămânzit în pustie, au venit și L-au hrănit îngerii. Tot îngerii au venit și la nașterea Lui; cântau în văzduh, s-au arătat păstorilor și le-au spus: „El este...” Și totuși, și totuși, rămânea între ei uimirea. De altfel, cred că totul trebuie văzut în chip paradoxal.

S.D. – Antinomic. De fapt, faceți distincția lui Lossky între paradox și antinomie?

Pr. D.S. – N-am meditat asupra acestui lucru. Eu folosesc noțiunea de *paradoxal*. Reluând, spun că Iisus se smereste atât de mult, cum nu s-a smerit omul vreodată. De aceea, numai în cei foarte smeriți poate să

încapă Iisus Hristos. Dar, paradoxal, în smerenie este o mare înălțime. La ce smerenie e capabil să coboare omul? Vedeți, Hristos S-a coborât la om și mai ales în cei mai smeriți, care văd că în ei nu-i nimic. Ei trăiesc umplerea lor de Dumnezeu. Dacă ești plin de tine, nu încapе Dumnezeu înlăuntrul tău. Paradoxul acesta se poate aplica și în cadrul raporturilor îngerilor cu Iisus Hristos, care S-a întrupat. Pe de o parte porți în tine uimirea, și pe de altă parte nu o înțelegi. Nu putem înțelegе noi, nu pot înțelegе nici ei. Cum poate Dumnezeu să Se smerească într-atât încât să Se facă om?

S.D. – În ierarhia omenească, așa după cum o propovăduiește Biserica, sfântul, care ocupă cel mai înalt rang al umanului, este de fapt „abis de smerenie”. Ierarhia îngerească este la fel alcătuită? Adică, pe măsură ce îngerii sunt mai aproape de Hristos, capacitatea lor de smerenie este cu atât mai mare?

Pr. D.S. – N-am meditat la lucrul acesta. Și nici nu știu dacă Iisus Hristos, înainte de a se fi întrupat, a realizat această smerenie. Dar băgați de seamă că și creația lumii acesteia din nimic a fost o smerenie. Și o smerenie, dar și o extraordinară putere. Să faci din nimic îngeri, lumea așa cum este și care ne uimește cu formidabila ei organizare până în cele mai mici detalii, apoi să faci pe om să o înțeleagă, iar acesta să vrea să urce peste lume, mai sus de lume. Este neîndoielnic o smerenie a lui Dumnezeu.

S.D. – Și deopotrivă o slavă a Lui!

Pr. D.S. – Da. Și o slavă a Lui.

S.D. – Deci, se poate spune că îngerii, pe măsură ce sunt mai aproape de tronul Lui, au mai multă competență a slavei Lui?

Pr. D.S. – Da. Cred că-și dau mai bine seama de negrăita slavă a Lui. Cu cât trăiești mai mult măreția lui Dumnezeu, cu atât ești mai smerit.

S.D. – Spuneți-mi, preacucernice părinte, este bine să probăm sau să cerem să ni se dăruiească percepția existenței acestor entități spirituale?

Pr. D.S. – Eu spun că mai întâi trebuie să ne îndreptăm toată atenția și rugăciunea noastră către Iisus Hristos. Putem cere și un fel de ajutor al îngerilor în mijlocirile noastre către El. Așa după cum cerem ajutorul sfinților, Maicii Domnului, socotindu-ne smeriți față de ei și convinși că noi înșine nu putem avea o atât de mare ascultare de la Dumnezeu, pentru că nu suntem atât de smeriți ca și ei. Le putem cere ajutor îngerilor, dar nu numaidecât să-i și vedem. În multe scrieri din *Filocalie* se cere să evităm dorința de viziune. Iar Isaac al Siriei, în vol. 1 din *Filocalie*, ne spune că dacă ți s-ar arăta însuși Hristos, tu să spui: „Nu cred! Nu cred că ești Hristos!”. Adică să fii ca unul care și-a lăsat stăpânul noaptea, să-i păzească casa.

Și vine în toiul nopții zicând: „Deschide ușa!”, iar tu zici: „Nu deschid până nu va fi ziuă, să văd cine ești”. Adică, mai limpede, să nu umblăm după vedenii. Ne rugăm lăuntric să fie și ei cu noi, cu rugăciunile lor, dar mai ales ne rugăm Maicii Domnului. Căci, rețineți, nu e bine să mă socotesc eu într-o relație singulară cu Hristos. Știți, asta seamănă a ceva protestant...

S.D. – Cum vă explicați faptul că în Evul Mediu, în plin teocratism bizantin, angelologia ocupa un loc atât de important? Nu vi se pare că în timpurile moderne acest cult a scăzut?

Pr. D.S. – Așa este. Iar explicația constă în creșterea mândriei omului, care nu mai are nevoie de nimeni ca să se apropie de Hristos; cum s-ar zice că el poate, exclusiv prin calitățile lui, să împlinească asta. Astfel, treptat, se ajunge la slăbirea Bisericii. Biserica însă e o solidaritate. Eu trebuie să trăiesc această solidaritate și o trăiesc nu numai cu cei văzuți, cu oamenii credincioși, ci și cu cei ce trăiesc deasupra oamenilor, cu toate făpturile. Și în Biserică suntem toți laolaltă – îngeri, credincioși, adormiți [în nădejdea învierii]...

S.D. – Consolidarea cultului mariologic – faptul că umanul a putut să se îndumnezeiască dăruind o făptură care să transeadă, finalmente, în prestigiu, îngerii – să fi creat oare o diminuare, o estompare a angelologiei?

Pr. D.S. – Nu. Asta, dimpotrivă, ne-a ridicat pe noi la o comuniune mai vie cu îngerii. Prin păcat am căzut de la Dumnezeu și implicit din toată legătura cu ordinea asta mai presus de fire. Acesteia i-a luat loc demonul.

S.D. – Tot înger. Să înțelegem oare că, potrivit textului paulinic, faptul că îi vom judeca pe îngeri înseamnă totodată că vom fi mai presus de ei?

Pr. D.S. – Niciodată nu se spune că vom ajunge mai presus de îngeri. Singură Maica Domnului e mai presus de îngeri. Se spune că noi vom fi ca îngerii. Vom fi foarte spiritualizați, fără ca trupul nostru să înceteze să existe, dar acesta va fi așa de străluminat, încât sufletul nostru va putea fi văzut direct, cum se vede îngerul. Spune undeva Sfântul Grigorie Palama: „Așa cum aici se vede sufletul prin trup, tot așa Acolo, în viața viitoare, se va vedea trupul prin suflet”. Ca atare, vom fi ridicați la o comuniune mai vie cu îngerii. Aceasta echivalează cu o apropiere mai mare de Hristos. Cu cât suntem mai aproape unii de alții, cu atât suntem mai aproape de Hristos. Omul izolat, individualist, nu poate fi aproape de Hristos. Eu, cu cât mă cunosc mai bine, cu atât îmi dau seama cât de necesar îmi este celălalt și cât îi sunt și eu lui. Nu se poate trage o linie de demarcație netă între mine și tine. Tot așa, nu se poate trage o linie de demarcație între noi și îngeri. Cu cât ești mai smerit duhovnicește, cu atât simți o relație mai